M. T. B. COLLEGE, SURAT
Manuscripts Library

No. Ref.
Ser. 1463

Title Soma Prayoga
(Baudhayaniya)

1463

Incomplete

		Soma Prayoga (Baudhāyana)	Title
			Author
			Editor
			Year, Vols.
			Publisher
1463		Pages 1–12	Remarks

श्रीगणेशायनमः॥ ॥स्तुनिबोधायनंवंदेवेदतत्वार्थदर्शिनं॥ [illegible] र्वे [illegible] र्वेयनिस्त

स्वर्गकि।मं:६

श्री सो॰प्र॰ श्रीगणेशाय नमः ॥ मुनिं बौधायनं वंदे वेदतत्त्वार्थदर्शिनं । इष्टं दिशन्तु नः सर्वे सस्त्रेयन्तिरु-
पितां ॥ अथ बौधायनसूत्रानुसारेण सोमप्रयोगः । तत्रादौ तद्दिनात्पूर्वदिने नांदीश्राद्धं प्रतिसर-
बंधमुदकशांतिं च विधाय श्वोभूते प्रातरग्निहोत्रं हुत्वा वपनमंत्रैर्वमनमंत्रश्मश्रुकर्मणि कुर्यात् वा
१॥ ततो ब्राह्मणैः सह स्वस्तिपुण्याहवाचनं कुर्यात् । ततो दन्तधावनासीनोदन्तोऽभ्यारयमाणः सपत्नीकोऽप पायुर
तीत्सह गृहीत्वादि हृदये निविष्टमित्येतां ततः प्राणानायम्य देशकालौ संकीर्त्य [illegible] उपात्तदुरि-
तक्षयपूर्वकं श्रीवासुदेवप्रीतये ज्योतिष्टोमेनाग्निष्टोमसंस्थेन रथंतरसाम्नाहाद्वादशशतगुद-
क्षिणेनाहं यक्ष्य इति मनसा त्रिः संकल्पयति त्रिरुच्चैः । तन्मे ऋध्यतां तन्मे समृध्यतां तन्मे संपद्यतां
कामः । अध्वर्य्वादयः । तन्मे ऋध्यतां तन्मे समृध्यतां तन्मे संपद्यतां काम इति ब्रूयुः । अथ ऋत्विग्व-
रणं तत्राध्वर्युं प्रथमं वृणीते । आदित्यो देवो दैवो वोध्वर्युः स मेऽध्वर्युरध्वर्योऽध्वर्युं त्वा वृण इत्यध्वर्युं ॥

आदित्यो देवो दैवोध्वर्युः स तेऽध्वर्युस्तेनानुमतः कर्मैवाहं करिष्यामीति ततोऽपतिमहन्मे वोवोयशोमे
वोवोन गोमे वोवोन गोमे वोवक्तपोमे वोवस्तामंमे वोवः स्तृप्तिमे वोवो तुष्टिमे [illegible] विश्वंमे
[illegible] वोवः सर्वंमे वोवः सर्वंमे कल्याणमवोचस्तन्मामवतु तन्मामाविशन्तु तन्मांजिन्वन्तु ते नम
स्तु चीर्णाय देवो देवमेति सोमः सोममेति [illegible] तस्थेति प्रतिवचनं सर्वत्र यजमानः । चंद्रमा देवो दै-
वो ब्रह्मा स मे ब्रह्मा ब्रह्मन् ब्रह्माणं त्वा वृण इति ब्रह्माणं चंद्रमा देवो दैवो ब्रह्मा स ते ब्रह्मा ते-
नानुमतः कर्मैवाहं करिष्यामि । अग्निर्देवो दैवो होता स मे होता होतर्होतारं त्वा वृण इति
होतारं । अग्निर्देवो दैवो होता स ते होता तेनानुमतः कर्मैवाहं करिष्यामि । पर्जन्यो दे-
वो दैव उद्गाता स म उद्गाता उद्गातरुद्गातारं त्वा वृण इत्युद्गातारं । पर्जन्यो देवो दै-
व उद्गाता स त उद्गाता तेनानुमतः कर्मैवाहं करिष्यामि । सदस्य पदे । ओ को

प्रतिवचनं ६

सोमप्रयोग २ यो देवो दैवः सदस्यः स मे सदस्यः सदस्य सदस्यं चाहृणा इति सदस्यं। आकायो देवो दैवः सदस्य सदस्य ते
ति सदस्य स्त्वानानुमतः कर्म वाह करिष्यामि। आपो देव्यो देव्या होत्राशंसिन्यस्तामे होत्राशंसिन्यो होत्रका
होत्रकान्वोहृणा इति होत्रकान्। आपो देव्यो देव्या होत्राशंसिन्यस्तास्ते होत्राशंसिन्यस्तानिरनुमताः
कर्मैवं वयं करिष्यामि। रश्मयो देवा देव्याश्चमसाध्वर्यवस्तेमे चमसाध्वर्यवश्चमसाध्वर्यवश्चमसाध्
वर्यून्वाहृणा इति चमसाध्वर्यून्। रश्मयो देवा दैव्याश्चमसाध्वर्यवस्ते ते चमसाध्वर्यव [illegible] रनुमताः
कर्मैवं वयं करिष्यामः। इत्येति सर्वत्रा यजमानः। कवि जो वृवात तत्का रवयामधु पर्केण संप्र 2
ऊ। ततो ध्वर्युर्दय आत्मानं पावयित्वा इज देवर्क्करित्यादि। ततो यजमान अयं ते योनिर्ऋत्विय इति
अरणी समारोप्य उदङ्कुत्तम अग्रतः ऊचा सोपकरणाः सारणीकी कःप त्न्यान्वारब्धो देवयजनं गच्छ
प्रक्षालितकरचरण आचांतः पूर्वया द्वारा शालां प्रविशेति। अमथि चायतनान्मध्यत्पावो दपा

६

ब्रह्मयजमानावुपवेश्य

ग्निमायतने निधाय विहृत्याग्निं गार्हपत्य आज्यं संस्कृत्य स्रुक्स्रुवौ संमृज्य चतुर्गृहीतमाहवनीये
जुहोति मनो ज्योतिः० हुतेन स्वाहेति अग्नये मनस्वत इदं। ततो यजमानः। आज्य परोवः पुरोडाशी
माइत्यादि र्यं मनसानिर्दिष्य देवयजनमध्य वस्पति ए दमगन्म देवयजनं पृथिव्या विश्वे देवाय
दजुषंत पूर्व ऋक्सामा त्यायजुषा संतरं तोरायस्पोषेण समिषामदेम। ततः प्रवर्ग्यं संचरति प्रवर्ग्य
संचर तस्मै त्वा ततो राज्ञानं वाल्याया मध्य वं न्या प्र[illegible]ति। पुनर्विहृत्य परिस्तीर्य स्रुचि चतुर्गृहीत्वान्वा
रब्धे यजमाने। मह्या द विर्हीता०वाचस्पते० पृथिव्यै स्वाहा वाचस्पतये ब्रह्मण इदं। पुनर्विहृत्य तत्रैव वा
रुण्या[illegible]चायजमानो पस्थानां ते पुनर्विहृत्य चतुर्गृहीतेन पूर्णाहुतिं जुहोति। ऊर्क् विष्णो० पतिंनि
स्वाहा। विष्णव इदं। ततः पश्चुवत्रूपं करोति। ततो यजमानः सपत्नीकः सर्पिर्मिश्रं पयो मिश्रं वा हविष्यं
भुक्त्वा तमग्नी दक्षिणीया[illegible]मिष्टिं निर्वपति। देवतां संकल्प्यान्वाधानं करोति। ततो यजमानस्य व्रतग्र

न२ … सत्‌लांबसैरेषा का

बौ॰स्रौ॰प्र॰ ३
हरणं। अथ बर्हिराहरति समृदन्त्रासामि धेन्यः पौर्णमासं तंत्रं अग्नाविष्णू त्वां जुष्टं निर्वपामीति विशेषः। ए
कादशकपालानि अग्नाविष्णू त्वां जुष्टमभिघारयामि शेषं प्रकृतिवत्। नात्र यजमानभागो न ब्रह्म
भागो न चतुर्द्धी करोति नान्वाहार्यं फलीकरणहोमान्त समिष्टयजुर्न पूर्णपात्रे यजमान वाच
नं न विष्णुक्रमादियाजमानं। अग्ना॰ वृत्रहा मेध्या संपत्नी सूयाजानामिष्टिं समाप्य प्राङ्त्य कु
माय्याय्य आज्यस्थाल्यां प्रत्यवनीय विरमति। अथ नाप्रथमं श्मश्रुदीक्षा ततो दीक्षणीयेष्टिः। अध्वर्यु
र्तीर्थात्संनारान्यानति। बर्हिरुदपात्रं नवनीतं नेत्राञ्जनं द्वे वाससी। नापितश्चातान्गृहीत्वा। ए
हि यजमानेनक्षौ सर्वयाद्वारोपनिः क्रम्य तीर्थेन गत्वा परिश्रिते यजमानस्य केशश्मश्रू वापयत्ये प्र ३
श्मश्रु खनपवेपणा। आपउंदं तु जीवसे दीर्घायुत्वाय वर्चस इति दक्षिणे गोदानमुन्दनि वि ओषधे त्रायस्वै
नमित्यूर्ध्वाग्रं बर्हिर्निदधति स्वधिते मैनं हिंसीरिति स्वधितिं तिर्यंचं निधाय देवश्रूरे तानि

×नापितेनायक्षुरेणयत्रन्नाह नापितेनौ तोप … ऽहिंननखांप्रक्षूना तान्२

प्रवप इति प्रवपति स्वस्त्यस्य न राण्पत्नीय यजमानो निम्रवति। एवमुत्तरं गोदानं यजुषा वा तू
ष्णीं वा। नापितायक्षुरंप्रयच्छन्नाह नापितेनो मकेशश्मश्रूणि कृंतनखं प्रक्षालय। एवं प्रतिप्रस्थाता पत्न्या
केशवर्जं करोति। अध्वर्युर्यजमानमभिषिंचति। आपो अस्मान्मातरः शुंधंतु घृतेन नो घृतप्वः पुनंतु संप्रक्षा
ल्परजः पुनःस्नावयति। विश्वमस्मात्प्रवहंतु रिप्रं उदाभ्यः शुचिरा पूत एमीत्यागत्य पयस्वती॰ स्रजोत्य
पोश्नाति। एवं पत्न्या अपि। अथ यजमानो ऽहतं वासः परिधत्ते सोमस्य तनूरसि तनुवं मे पाहीति ह
ष्णीं पत्नी। वासः परिधत्ते। ततो यजमानो नवनीतं त्राराव मानैर्हस्ताभ्यां हृद्यामहींनां पयोसि वर्चोधा य४
असि वर्चो मयि धेहीत्यनुलोमम त्यं क्रम्मुखमग्रे दृष्टस्य न्यात्यं क्रैततोंजनेनसत्तलयात्रारेषीकयासवा
नपाणिना दायप्रांग्मुखस्य यजमानस्य पुरस्तात्प्रत्यङुपविश्य दक्षिणमक्षिप्रथमंजनक्ति वृत्रस्यासि कनीनि
कासि चक्षुष्पा असि चक्षुर्मे पाहि पंचकृत्वो स्वं तरमं क्रम्प्रत्यंजनं मेत्राह्वतिः। एवमुत्तरं दक्षिणाद

इति पूर्वयाद्वारा शालां प्रपाद्य ५

बौ॰सो॰प्र॰ सौन नत्नीपत्नी स्वयमेवोक्तौ। अथैनमेकविंशत्या दर्भपुंजीलैः पावयति चित्पति[illegible]पुनाच्छिद्रेण
५ पवित्रेण वसोः सूर्यस्य रश्मिभिरिति समानि हुखवाकीति स्वा॰ त्रिःसमानिर्नात्ति देवस्त्वा स॰ त्रिःशु
त्वो यजमानं वाचयति। तस्य ते पवित्रपते पवित्रेण यस्मै कं पुने तच्छकेयं एवं प्रतिप्रस्थाता पत्नीं
पत्नीं पावयति। अथैनं सव्ये पाणौ धृत्वा शालां प्रपादयति। आवो [illegible] वास ईमहे सत्यधर्माणि अध्वरे। य
द्वो देवास आगुरे यज्ञियासो हवामहे इंद्राग्नी द्यावापृथिवी आप ओषधीस्त्विं गृणां हवनीयं दक्षिणे
निक्रम्यादक्षुखंउपवेशयति। त्वं दक्षिणामधिपतिरसीत्याहवनीयमीक्षयति इमां सं तं पाहीत्यात्मा
नमीक्षयति अध्वर्युरात्मानमीक्षते नैनैव मंत्रेण एवं प्रतिप्रस्थाता परया द्वारा पत्नीं प्रपाद्य प्राचीमा ४
नयन्नासयति। प्रेद्धं ब्रह्मणास्यन्नी वेदिं वर्णैनसीदन्तु। अथाहमनुकामिनास्वे लोके विशा इदं जघने
न गार्हपत्यमुपविशति। सुप्रजसन्त्वा वयमिति। अत्रैके दीक्षणीयामिष्टिमामनेति तत्रव्रतोपायनं नभवति
घ

यर्पुः
ततो आज्यस्थाल्याः स्रुवेणादाय दीक्षाहुतीर्जुहोति। आकूत्यै प्रयुजेऽग्नये स्वाहा। आकू॰ इदं। मेधा
यै मनसेऽग्नये स्वाहा। मेधा॰ इदं। दीक्षायै तपसेऽग्नये स्वाहा। दीक्षाय इदं। सरस्वत्यै पूष्णेऽग्नये स्वाहा। सर॰
इदं। स्रुचि चतुर्गृहीतं स्रुवापं वमीजुहोति। आपो देवी बृहतीर्वि श्वशंभुवो द्यावापृथिवी उरो अन्तरि
क्ष बृहस्पतिर्नो हविषा वृधातु स्वाहा। अपो द्यावापृथिवीभ्यामंतरिक्षाय बृहस्पतय इदं। अपरं चतुर्गृ
हीतं गृहीत्वास्रुच सरपिचौद्ध हतं जुहोति। विश्वो देवस्य नेतुर्मर्तो वुरीत सख्यं। विश्वे राय इषु
ध्यति द्युम्नं वृणीत पुष्यसे स्वाहा। कालात्मने सवित्र इदं। अत्रैतन्मूर्णाजमंतर्वेदिं निनयति। अध
र्युः कृष्णाजिनं कृष्णविषाणां वासो मेखलां मौंजं वरं दंडमुष्णीषं यजमानाय प्रयच्छति। एवं प्रतिप्रस्था
ता पत्न्यै वेत्रं क्षौरीं वासो योक्त्रं चांकुव्रतं ऋति। अग्नना स्वाय तने कृष्णाजिनं प्राचीनग्रीवमुत्तर लो
मस्तृणाति। तस्य शुक्लकृष्णे संधिं स्पृशति शुक्लकृष्णयोः संधिं स्पृशन्लिः ऋक्सामयोः शिल्पे स्थस्ते वामारभे नेमा

ताय

सो॰ अ॰ मापातमास्य यज्ञस्योदृचः दक्षिणेन जान्वाच्यातिसर्पति इमां धियं शिक्षमाणस्य देव क्रतुं दक्षं वरुण

५ सं शिशाधि ययाति विश्वा दुरिता तरेम सुतर्माणमधि नावं रुहेम । अथोपस्थं कृत्वा प्रदक्षिणं मेख

लां पर्यस्यति ऊर्गस्याङ्गिरस्यूर्णम्रदा ऊर्जं मयि धेहि पाहि मा मा मा हिंसीः निष्टर्क्यं ग्रन्थिं करोति ।

एतस्मिन्काले प्रतिप्रस्थाता पत्नीं योक्त्रेण संनह्यति आशासाना सौमनसं । संचानह्यामि पयसा घृते

न संचानह्याम्यप ओषधीभिः संच्यानह्यामि प्रजया हमघ सादाक्षिं सनवो वाजमस्मे इति दास्यां

अध्वर्युर्यजमानं वाससा प्रोर्णोति विष्णोः शर्मासि शर्म यजमानस्य शर्म मे यच्छ । वसनस्यान्ती

कांशेषु वाययति नक्षत्राणां मातीकाशात्पाहि प्रदक्षिणमुष्णीषेण शिरो वेष्टयति । श्रियाते त्वा ५

त्वा वेष्टयामि श्रियै यशसे ब्रह्मवर्चसाय । एतस्मिन्काले प्रतिप्रस्थाता पत्न्यै कृष्णं कुबकुरीर

मध्यस्य हति । अध्वर्युः कृष्णविषाणां प्रयच्छति । इन्द्रस्य योनिरसि मा मा हिंसीः यजमानस्तां प्रति

यजमानाय

प मु

गृह्य वसनस्यान्ते दशायां बध्नाति यो वेदलोष्टमुद्धन्ति कृषे त्वा सुसस्यायै सुपिप्पला स्त्वौ

षधीस्कृधीति शिरसि कण्डूयते । अत्र प्रतिप्रस्थाता पत्न्यै वां कुमा बध्नाति । एतेन कण्डूयस्वे

त्यादिशति । अध्वर्युर्यजमानायौदुम्बरं दण्डं प्रयच्छति सुपस्था अघदेवो वनस्पति

रिति ऊर्ध्वो मा पाह्यंहसः यजमानः प्रतिगृह्णाति यजमानं यज्ञस्याचारेणं वाचयति । स्वा

हा यज्ञं मनसा स्वाहा द्यावापृथिवीभ्यां स्वाहोरोरन्तरिक्षात्स्वाहा यज्ञं वातादारभे

यजमानो मुष्टीकरोति वाचं यच्छति । अथाध्वर्युरादिक्षिरूपां सुत्रिरुक्तवै । अमुकसगोत्रो अदीक्षिष्टायं ब्राह्मणः

मुकशर्मा अमुष्यपुत्रो मुष्यपौत्रो मुष्यनप्ता नप्तात्रिंद्राग्नेन्द्राग्नि त्वां वसुरुद्रस्त्वादित्यस्त्वावि

श्वे त्वा देवेभ्यो ब्राह्मणो त्यसो मपेत्यस्य प्रजम इति अथैनं दीक्षितो सि दीक्षि

तवादं वद सत्यमेव वदमानं तं मास्मयिष्ठा मा कण्डूयथा मा पाद्दृष्ट्यायदि स्मयासाक्र

यथान्यदेवता२ यथाख्यातंतान्या निं२

बौ॰श्रौ॰प्र॰ पिच्छस्मयासेयदि कंडूयसे कृष्णविषाणया कंडूयासेयदि वा स्वपेज्जे वैष्णवीमृचमनु

६ तार द्रुवतास्मा चान्यत्र दीक्षितविमितात्सूर्यो भ्युदियान्नाभिमुक्ताद्यानि देवतानामानि कानि

यथाख्यातं तान्या वाचं यम्य नामानि यच्चदाणाउपरिष्टाद्विचक्षणं चनसितवतीं विचक्षणव

तीं वाचं वदेत्कृष्णाजिनान्माव्य वंकेदं ड्राह्वेति । यजमान एतत्सर्वं करोति । अ॰ उपसमि

धनं वेलायामुत्तरेणाहवनीयं तिष्ठन्संप्रेष्यमाह । अग्नीनुपतिष्ठतः कुरुत दीक्षितवा

चयच्छ पत्नि वाचं यच्छाततः प्रवेयाद्वारानिःक्रम्य वत्तुस्तनंदीक्षाव्रतंदोहयित्वा यथेतमा

गत्य जघनेन गार्हपत्यमुपविश्य उदीचोंगारान्निरूह्य तेषु पयोधिश्रित्यान्निघोत्यस्क ६

वणापःप्रत्यानीयाद्भिःपर्यग्नि कृत्वा मेक्षणेनालोड्य श्रपयित्वावर्तस्कंवेन्नुद्गुद्वास्या

गारान्प्रत्यूह्यातआनावोत्तरतःशिक्ये निदधाति । एवं प्रतिप्रस्थाता दक्षिणाया

यजमानः२

द्वारोपनिःक्रम्य सर्वं वदोहयित्वा दक्षिणतः शिक्ये निदधाति । उपसन्नक्रमेणात्रिस्स

नं दक्षिणमेकस्तनं व्रतं भवति उदितेषु नक्षत्रेषु कृष्णाजिनमादाय प्रवेदाद्वारोपनिः

क्रम्याग्रेणाशालां तिष्ठन्भूर्भुवःसुवः उपांशु जपित्वा व्रतं कृणुतेति त्रिरुच्चैर्वदेत् ।

अयमेव वाग्विसर्गः । अथ यदि स्वप्नं प्रवति स्वायतने कृष्णाजिनं प्राचीनग्रीवं स्तृणाति

संवेशनाय उपज्ञपति । अग्ने त्वं सुजागृहि वयं सुमंदिषीमहि गोपाय नः स्वस्तये प्रबुधे नर्द्दद इति स्व नःपुन

मन्त्रितसुखः शेते । एवं पत्नी जघनेन गार्हपत्यं तृणेषु शेते । अध्वर्युर्मध्यरात्र आहूत्य यजमानं प्रबु

धयत्युर्वाचयति । त्वमग्ने व्रतपा असि देव आ मर्त्येष्वा । त्वं यज्ञेष्वीड्यः । यजमानः देवीं धियं मनाम

हे सुमृडीकामभिष्टये । वर्चोधां यज्ञवाहसं सुपारा नो असद्वशे इत्युपसृज्याध्वर्युर्दत्त्वं व्रत

मादाय परिश्रितेव्रतपति । ये देवा मनोजाता मनोयुजः सुदक्षा दक्षपितारस्ते नः पान्तु ते नो वन्त्व

श्रौ॰प्र॰
७

तेभ्यो नमस्तेभ्यः स्वाहेति शेषं स्रुक्ष्वीक्ष्तयति। एवं पत्नीपश्चाद्गार्हपत्यस्य परिश्रिते स्रुक्ष्वीक्षतयति॥
पात्रे निर्णिज्य प्रयच्छति। अध्वर्युमाचमनं वर्कुरुतः। यजमानः शिवापीतास्तव [illegible] भूयमापो
स्माकं योनावुदरेषु शेवाः। इरावतीरनमीवा अनागसः शिवानो जवथ जीवस इत्यपः पीत्वा
जपति। अथ यजमानो निरीक्षते राजाहिरण्मोति विश्वेदेवा अन्तिमामामवन्त्वनुषायासोमोरायसा
दिवः सविता वसोर्वसुदावा। आहरं तं दृष्ट्वा जपति। [illegible] राम्वेयन्सोमा मानूयोन्तर माष्टणं नमस्त्य
विराधिमाहमायुषेति। चंद्रमसीत्यादि त्रिर्यथालिंगं प्रतिशृह्णाति। अथो प्रसिद्धरानन्दत्रो
णामंतर्द्धानादग्नीन्ध्रो यच्छेति संप्रेष्यति। त्रिस्तनं व्रतं यजमानस्य चतुस्तनमेवपत्न्याः यथाय
थं दोहयिचापूर्ववत्संस्कृत्य निधत्तः। अथ प्रणीयेष्टिः। तत्रादौ क्रयसं [illegible] नीन्संस्तवति हि ७
रण्यमजां रुक्मश्वेतार्णास्तके सोमोल्पीयं दे वाससा दिक्रुष्णाजिने सोमक्र[illegible] पणी द्वान

प्रा व

द्वौप्रस्ताचितो धृतफलकेन्नाकटं लोहितमानडुहं चर्मद्वयमिध्माबर्हिः कर्मर्ययमयान्यवि
धीनाश्ववालः प्रस्तर ऐन्द्रवीविधृती स्थाली पद्धरणी मंथुग्रहणी हिरण्यमौदुंबरी राजासं
दीमिति। एहियजमानेस्फ्ये त्वापूर्वयाद्वाराशालां प्रणाग्देवतासंकल्पयति। अबर्हिरादरातिनान्वा
धानं कर्मणो वामित्यादिपष्ट्यां स्तीर्वाप: प्रणीयादिवैचरुं निर्वपति हविष्कृता वाचं विसृज्य गा
र्हपत्य आज्यं संस्कृत्याहवनीये स्रुवाहुतिं जुहोति अभिर्मेडस्य वितनोति पंथानाकस्य
पृष्ठे अधिरोचने दिवः। येन हव्यं वहसि यासि दूत इतः प्रचेता अमुतः सनीयान् स्वाहा अ
न्यदिदंामवे याद्वारोपनिः क्रयसंप्रैषमाह सोमविक्रयिन्सोमं शोधयोपरवाणां कालेनो
ते द्विचर्मण्यानडुहे प्राग्रीवे ब्राह्मणो दक्षिणत आसीना गावो दूरं मा गुर्या सुसोमक्रयणी
वसोमवाहनो वंद्धाहो सोमवाहन मनः प्रक्षाल यतो द्वृत फल कमिति यथासंप्रैषं स्तेनुर्वी

बौ॰सौ॰प्र॰

सूर्य २

तीयथेतमेतत्रिफलीकरणादि अ वासीतिस्थालीमुपधायतस्यांनिरःपवित्रमपःपयोव
न्यवनीय घर्मास्य विश्वायुषइतितंडुलानोप्य अमयेचाप्याय ना। घृत॰सादित्येजुहुमा । निधायपाशि
अन्निघार्य [illegible] ओर्वी चुवनस्येत्युंति वस्तुः॰शरीरैः मो दूत्रा प्रापणीयमासादयतियज
मानःयन्मेऽग्ने॰समानं कर्मीप्रयाजेभ्यः प्रत्याक्रम्यसरकावेणपं चदत्तोद्धं वामनिधाय
वत्र मनिधारयत्पत्ततमंततः। वैकल्पिका वाऽग्यागो अथवतुरआज्यस्याश
क्रीनआहपथ्याये स्वस्तये उपांशु अनुद्रु हिइद्वैःपुरस्ताद्यजतिप्रत्याक्रम्यदक्षिणतः अग्नि
सोमंपश्चात्सविनारमुत्तरतःमध्येदितिंवरुणायजतिदक्षिरसीतियत्रणाआदित्साहदं आदि ८॥
त्याअहंदेवयज्ययाप्रजयाचपशुभिश्यजनिषीयेत्यादित्याः। अदितिक्षामन्तोयद्वोदिवःसु मि२
म्नायंतोहवामहे। आन्नतउपगेनेनेत्याक्रोऽप्रत्याक्रम्याहु द्वामुपस्तीर्यचत्रुःक्रुचोषं वाज्यपे॰

अग्येष्विष्टकृतोनुवहि

तृ २

नमंचत्रुंचगरसीन्द्रोऽक्षिरत्तिघार्यमेदुणामास्तीआयप्रयञ्नाहातिवाल्यतादेवमानुप्रहाषीरितिउ
२ कृष्णा [illegible] ताआयाग्निस्विष्टकृतंयजप्रत्याक्रम्यनेस्कचौसादयति। आज्ञाधोमेदुणामादा
याहवनीयेतिचाल्याक्षिर स्कत्याहवनीयस्योत्तरतःसादयति। अ।प्राशित्रमवदायजामवचनि।
उपस्तीर्याष्टक्रुचआज्यस्यावदायहिःश्वरो [illegible] अनिघार्यपरूतांप्राश्नंतिमार्जयंते। अ।प
रिकर्मिणःसंज्ञात्ति अनुठिप्टीकुर्वंतएतां वत्सुंगुद्धृत्यप्राश्नीनएतां चतुस्थालीसंदाकाषांमे
तन्मेरुणामेतंवेदमेतद्धहिर्भ्रिश्वतुष्टयमुदयनीपाऽर्थेनिधान्नाततांयुवंतःप्रायणीयःसंतिष्ठ
तेम्पर्णीपात्रमंतर्वेदितृष्णींनिनयति। अथसोमक्रयः। अवाऽयंत्र म्लीमाप्याय स्कविवहत्रंदी तं
गृहीचासूत्रेणहिरण्यनिष्टकर्णबधादत्नेनाऽप्रायप्युदुद्धामवदधाति। इयंतेशुक्रतनू
रिदंवर्चस्तयासंतव भ्राजंगळ अथनांदत्नेनाजीस्कन्दे उपसंगृह्या न्वारब्धेयजमानेदव
आ

बौ॰सो॰प्र॰ नीयेजुहोति जूरसि धृता मनसा जुष्टा विष्णवे तस्यास्ते सत्यसवसः प्रसवे वाचो यंत्रमशीय स्वा
७ हा वा वे सोमक्रयण्या इदं। अपरं चतुर्गृहीतं आज्यं चतसृषु स्रुवे पात्रे बर्हिर्हिरण्यमिति एतत्समादा
य एति यजमानेन सह प्राक्निः क्रामति अनुयजमानस्तदनु पत्नी पद्धरणीं स्थालीमादाय गच्छति।
अग्रेण शालां तिष्ठन्यजमाने आज्यमवेक्षयति शुक्रमसि अमृतमसि वैश्वदेवं हविः हिरण्यमेतद्धि
यादित्यमीक्षयति सूर्यस्य चक्षुरारुहमग्नेरक्ष्णः कनीनिकां यदेतशेभिरीयसे भ्राजमानो
विपश्चिता सोमक्रयणीमग्रेण शालामुदीचीं स्थापयानुमंत्रयते। चिदसि मनासि धीरसि दक्षि
णासि यज्ञियासि क्षत्रियासि अदितिरस्युभयतः शीर्ष्णी सा नः सुप्राची सुप्रतीची संभवेति। ९
अध्वर्युः दक्षिणस्य मस्य [illegible] पदं जोषयध्वं। तस्यै पदद्वादयनुनिःक्रामति। वस्व्यसि रुद्रासि
अदितिरसि आदित्यासि शुक्रासि चंद्रासि बृहस्पतिस्त्वा सुम्ने रण्वतु
× मित्रस्त्वा पदि बध्नातु पूषाध्वनः पात्विंद्रायाध्यक्षायानु त्वा माता मन्यतामनु पितानु भ्राता सगर्भ्योनु सखा सयूथ्यः
× सा देवि देवमच्छेहीन्द्राय सोमं रुद्रस्त्वावर्तयतु [illegible] स्वस्ति सोमसखा पुनरेहि सह रय्या ३०

प्रप ४

रुद्रो वसुभिराचके तस्मिन्पदे हिरण्यं निधाय परिस्तीर्याभिजुहोति पृथिव्यास्त्वा मूर्धन्नाजिघ
र्मि देवयजने इडायाः पदे घृतवति स्वाहा वा वे सोमक्रयण्याः पदे। अपोद्धृत्य हिरण्यं पदं स्फ्येन [illegible]प
लि रिलिखति परिलिखितं रक्षः [illegible] तां स्थाल्यां पदं पद्धरण्यां संवपति अस्मे रायइति त्रिः त्वे रायइति यजमा
नाय प्रयच्छति तोते रायइति यजमानः पत्न्यै प्रयच्छति। अथ पत्नी सोमक्रयण्या समीक्षयति सं दे वि
द्देव्योर्वश्या पश्यस्वेति। अथ पत्नी यजमानमीक्षते त्वष्टीमती ते सपेय सुरेता रेतो दधाना वीरं वि
देय तव [illegible] संदृशि तानि यजमानः सोमक्रयणीमीक्षते हरायस्पोषेण वियोष्मेति अध्वर्यु
हिरण्यमद्भिः प्रदेशमात्रं मध्यमायामंगुल्यां बध्नाति नयंति सोमक्रयणीं पत्नी च पालीं वा
न्यायां पदं निदधाति अध्वर्युः संभारानुपावर्तितानां दायाद्गच्छति [illegible] सोमाय इति [illegible]
तीनरेभ्यस्त्याहा यजमानः [illegible] निश्चयानमनुपतिष्ठते। एष ते गायत्रो भाग इति मे सोमाय ब्रूता

बौ० श्रौ० प्र० देषते त्रैष्टुभो भाग इति मे सोमाय ब्रूतादेष ते जागतो भाग इति मे सोमाय ब्रूताच्छंदोमानाः
साम्राज्यं गच्छेति मे सोमाय ब्रूतात्। आ न एतनु सोमाद्वितुणं प्राचीनदशामुत्तरार्द्धे चर्मणि उपस्तृणाति
१० सहिरण्येन पाणिना राजानमभिमृशति अंशुना ते अंशुः पृच्यतां परुषा परुर्गंधस्ते काममवतु म
दायरसो अच्युतो मात्यो सि शुक्रस्ते ग्रहः। अतिछंदसर्चा राजानं मिमीते अभि त्यं देवं सवितारमूण्योः
कविक्रतुमर्चामि सत्यसवं रत्नधाममभि प्रियं मतिम् ऊर्ध्वा यस्यामतिर्भा अदिद्युतत्सवीमनि हिरण्यपा
णिरमिमीत सुक्रतुः कृपा स्वः प्रदेशिन्यंगुष्ठाभ्यां प्रथमं अंगुष्ठानामिकाभ्यां द्वितीयं प्रदेशिन्यंगुष्ठा १०
भ्यां तृतीयं कनिष्ठिकांगुष्ठाभ्यां चतुर्थं सध्यमांगुष्ठाभ्यां पंचमं एवं रुचा यजुषा मिमीते पंचकृत्वस्तूष्णीं क
निष्ठिकया मध्यमया कनिष्ठया प्रदेशिन्यानामिकया सर्वैरंगुष्ठं गृह्णाति। प्रजाभ्यस्त्वा अ
व शिखानं तुपसमूहति प्राणाय त्वेति द्वितीयेन वाससोपसंनह्य व्यानाय त्वेत्यनुशृंथति।

समुद्बिलवसनस्योतान्

उपरिष्टादंगुल्यावकाशांश्च यजमानमवेक्षति प्रजास्त्वमनुप्राणिहि प्रजास्त्वामनुप्राणंत्विति अथैनं चर्मणि निद
धाति तेन कोत्सत्रा दत्ते वर्म प्रोक्षा निरस्याथोच्छाय पृच्छति कय्यस्ते सोमा३ इति क्रय्य इति कोत्स आह क्रूजतो वै इ
इति पृच्छति कुज बनो हीति कोत्सः प्रत्याह षोडशेन गवा पणते गवा ते क्रीणानीति क्रीते। वायुर्वा अस्य सद्येति
सोमविक्रयी प्रत्याह। भूयो वा अतः सोमो राजार्हतीति पणते सोमक्रयणी चंद्रं ते छागा ते वस्त्रं त इति। अथ हिरण्येन
ते५ पणते सोमं क्रीणाम्यूर्जस्वंतं पयस्वंतं वीर्यावंतमभिमातिषाहं शुक्रं ते शुक्रेण क्रीणामि चंद्रं चंद्रेण
अमृतममृतेन सोमस्य ते गोरिति कृत्वा अस्मे चंद्राणीति यजमानाय प्रयच्छति हिरण्यं प्रतीवीनग्रीवयाज
या पणते तपसस्तनूरसि प्रजापतेर्वर्णस्तस्यास्ते सहस्रपोषं पुष्यंत्याश्चरमेण पशुना क्रीणामि
ति। अस्मे ते बंधुरिति यजमानमीक्षते मयि ते रायः श्रयंतामित्यस्मान्नं समीक्ष्य जोष्टा प्रेष्य दोदीयो हृ
ऊ जतिशेषा कौत्सस्य नवति। अथ सोमविक्रयिणो राजानमादत्ते मित्रो न एहि सुमित्रधा इतीतं य

दक्षिणमावत्याद्दि २२

स्प॰ ३०

वा॰ सो॰ प्र॰ यजमानेन दक्षिणतः राजानमासादयति इन्द्रस्योरुमाविश दक्षिणमुशन्नुशन्तं स्योनः स्योनमिति वयः सु
११ पर्णा उपसेदुरिन्द्रं प्रियमेधा ऋषयो नाधमानाः अपध्वान्तमूर्णुहि पूर्द्धि चक्षुर्मुमुग्ध्यस्मान्निधयेव ब
द्धानिति यजमानेन प्रोर्णुते यजमान एतदुष्णीषं प्रोद्य केशाय परिकर्मिणो वाचयच्छति असमेऽध्यो
निरिति कृष्णाजिनमूर्णास्तुकां यजमानाय प्रयच्छति कृष्णाजिनमूर्णास्तुकामिदमहं सपत्नाद दश्व का
नोऽग्नीवाऽपयच्छामि [illegible] उपयच्छन यासोमविक्रयिणं विध्यति सोमविक्रयिणमिति सोमक्रय
णानन्तर्दिशति स्मनस्त्वा जां घोरे बंधारे दलमुह स्तत्ते स्नानवेतेक सोमक्रयणा तानत्र दधं मावो ११
दन्तं निति अज यजमानो [illegible] राजानमादायो निर्वपति उदायुषा स्वायुषो
दधीनोऽरसे नोऽपदज्ञन्यस्य श्रेष्ठो गोद स्याममृतां अनुअर्चे नरिदांम चौ दिशा करमतिप्रै निर्तन स्यानीडे न्द्र अग्नि प्र॰
स्माजिनमास्तरणाति अदित्याः सदोसीति तस्मिन्यजमानो राजानमासादयति अदित्याः सद [illegible] आ

सीदे त्यथैनमुपतिष्ठते अस्तभ्नाद्यामृषभो अन्तरिक्षममिमीत वरिमाणं पृथिव्याः आसीदद्विश्वा भु
वनानि सम्राड्विश्वेत्तानि वरुणस्य व्रतानि अथैनमध्वर्यू राजानं वासः सं परितनोति वनेषु व्यन्त
रिक्षं ततान वाजमर्वत्सु पय उस्रियासु हृत्सु क्रतुं वरुणो विक्ष्वग्निं दिवि सूर्यमदधात् सोममद्रौ
उदुत्यं जातवेदसमिति सौर्यर्चा कृष्णाजिनं पुरस्तात् प्रत्यानह्यति उस्राविति धूर्षाहावनड्वाह अव
सर्ग ६ रहरणौ ब्रह्मचोदनौ इत्यनड्वाहनिमंत्र्य दक्षिणां युनक्ति वरुणस्य स्कंभनमसीति वरुण
स्य स्कंभसर्जनमसीति शम्यामवगूहति प्रत्यस्तो वरुणस्य पाश इति योक्त्रेण संनह्यति एवमे
वोत्तरं युक्त्वा दक्षिणा मीमामन्वारभ्य संप्रैषमाह सोमाय क्रीताय प्रोह्यमाणायानुब्रूहि
पप सुब्रह्मण्य सुब्रह्मण्यामाह्वय मा उच्चमाह्वार्यजमान आह्वास्यति अथ यजमानस्त्रिराह्वयति
नपो सुब्रह्मण्योमिति ततः सुब्रह्मण्य आह्वयति त्रिराह्वयति प्रख्यावयं [illegible] ति प्रस्थानस्य त्वव
पप

वौ०सो०प्र०
१२

स्य ते विश्वान्यन्ति धामानि मा त्वा परिपरी विदन्मा त्वा परिपंथिनो विदन्मा त्वा वृका अघायवो
मा गंधर्वो विश्वावसुरादघत् श्येनो भूत्वा परापत यजमानस्य नो गृहे देवैः संस्कृतमि
ति प्रदक्षिणं राजानं परिवहंतीत्यध्वर्युर्यजमानश्चांजसा त्वग्र उपक्रामतो यजमानस्य स्वस्य
यं न्पासित्रपि पैथाम प्रहि स्वस्तिगामनेहसं येन विश्वाः परि द्विषो वृणक्ति विंदते वसु अ
आत्रेण त्वा त्वां निधिनेत्रीहासित्तिरसी ध्यामासंपद्याध्वर्युरोहयमानं राजानं मनुमंत्रयते। नमो
मित्रस्य वरुणस्य चक्षसे महो देवाय तदृतं सपर्यत दूरे दृशे देवजाताय केतवे दिवस्पुत्रा १२
य सूर्याय शंसतेति ततः सोमवाहनमग्रेण त्वा त्वामुदगीषमुपस्थापयति तदुपस्कंभनो
ति वरुणस्य स्कंभनमसीति वरुणस्य स्कंभसर्जनमसीति दक्षिणस्यानडुहः त्वामधामुजूहति
ऋतमुक्तो वरुणस्य पाशा इति यो न्नं प्रविष्टुव्येत्वालिष्ध्यायास्तं त्रप्रक्रमयति एहि यजमानेतु

दक्षिणामनड्वाहं वि[illegible]भिः